

Quina es la llibertat de la societat postmoderna?

Podem formular més expressivament aquesta pregunta de la següent manera: quin tipus de concepció de llibertat és la que més s'adequa a la naixent societat postmoderna i que és reivindicada -almenys implícitament- en les idees dels anomenats postmoderns?

Per a contestar-la cal partir de dues definicions contraposades que ha proposat Norberto Bobbio -autor gens postmodern- al seu article «Kant i les dues llibertats». La primera -que anomena «liberal»- és definida com la «facultat de realitzar o no certes accions sense no ser impedit». La segona -que anomena «democràtica»- és definida com «poder de no obeir altres normes que les que m'he imposat a mi mateix».

La definició liberal identifica llibertat amb no-obligatori, amb allò no legislat, el residu o espai obert que resta entre llei i llei. L'àmbit de la llibertat seria en aquest cas l'àmbit marginat o no recollit pel sistema jurídic-estatal. La definició democràtica identifica llibertat amb allò auto-obligat, amb allò autolegislat. Dintre d'un sistema democràtic cal pensar que totes les lleis promulgades democràticament equivalen per a cada ciutadà a una autoimposició de la llei en qüestió. Així en la mesura que són democràticament promulgades totes les lleis, cada un dels ciutadans s'identificaria amb el sistema jurídic, l'acceptaria com a propi i el consideraria tot ell com una autoobligació.

Acceptant aquestes dues definicions de llibertat com les rellevants per al nostre problema, hem de constatar que si bé s'havia tendit en les ideologies dominants d'aquest segle a aproximar-se cada vegada més al tipus de llibertat «democràtica» en els darrers temps sembla haver perdut força aquesta tendència i sembla que retornem socialment a la valoració i reivindicació de la llibertat «liberal».

En l'anomenat estat social de dret s'ha tendit a recollir en les lleis tant els drets com els deures dels ciutadans. Les lleis recullen positivament l'àmbit de llibertat del ciutadà, deien el que tenia dret a fer tant com el que li era prohibit o un deure. Per a salvaguardar la llibertat del ciutadà es tractava també de legislar al màxim els seus drets. Així sorgiren tota la sèrie de drets de l'home, de la dona, del nen, del consumidor, etc.

Hi ha per tant com una necessitat de legislar al màxim, car protegir i preservar la llibertat és pactar la norma universal de relacions en totes i cada una de les facetes humanes, preveient totes les possibilitats, totes les fonts de conflicte, per tal de no deixar res a l'arbitrarietat o al buit legal. Aquest és un pressupòsit implícit en l'estat de dret capitalista tant com en els moderns estats socialistes, tots els quals tendeixen a reduir -de manera diversa, és clar-, els àmbits on les forces socials i els individus es poden enfrontar fora d'un marc pre-legislat. És un pressupòsit que on no hi ha llei hi ha la possibilitat d'explotació o de dominació, perquè sense les lleis i l'estat que garanteixi el seu compliment s'imposen les relacions naturals de poder, i la força de cada un dels ciutadans -vistos com a contrincants- és el que determinarà les possibilitats d'èxit o de defensa dels propis interessos. En aquest context la llei és bona i la seva aplicació desitjable, caldria reduir al màxim (esfera d'allò deixat a l'arbitrarietat dels individus, del mercat, de les relacions de força i de poder.

El problema d'aquesta concepció de la llibertat resideix en la situació de les minories. Car les decisions per més democràtiques que siguin es prenen per majoria -simple o absoluta- la qual cosa per se automàticament l'existència d'una més o menys àmplia minoria que resta afectada per la llei promulgada tot i que no obstant no és la «seua» llei. És per la mateixa natura de les lleis que aquestes, tot i que poden ser moderades, no poden ser però, contradictòries. Tota llei genera l'exclusió del parer d'una minoria i els drets -com les llibertats- s'acaben da

vant el dret o llibertat d'altri. Les lleis no poden obeir a dos senyors diversos.

En aquests casos si hi ha una majoria natural suficientment poderosa es pot produir l'exclusió gairebé total del paper sobre les diverses qüestions de les minories naturals. L'exclusió de les minories naturals esdevé per tant pràcticament perpètua i total, excepte el cas d'aliances més o menys parcials entre elles o amb la majoria natural.

Es evident que la teoria «democràtica» de la llibertat té com a pressupòsit implícit: que la unitat dels homes és tal que les minories que resten fora del procés democràtic són pràcticament nul·les i no sempre constants. (Pressuposen que no són minories naturals amb uns interessos suficientment coherents i clarament contradictoris amb els de la majoria). Es pensava que pràcticament tota la societat estava formada per ciutadans «com cal» que coincidien en gairebé tot i que més enllà dels interessos egoistes de cada un, tots coincidirien en l'ordre polític i social sota el qual es voldrien acollir. D'aquesta manera es pressuposava que era marginal la minoria que restava més enllà dels «ciutadans d'ordre i com cal» o dels proletaris.

Ha estat aquest pressupòsit el que ha caigut per la seva mateixa base, vivim en una època de multiplicació de les minories -cada vegada més i més nombroses. La societat contemporània o postmoderna s'ha complicat fins a un extrem tal, s'ha escindit de tantes maneres distintes, que sembla fora de tot sentit comú aquell pressupòsit. Ja ningú no sap molt bé quins són els ciutadans «com cal», així com tampoc qui són els proletaris d'avui dia. No seran els aturats? I no oblidem que entre ells hi ha també categories i distintes situacions i interessos. Hi ha els que treballen en l'economia submergida, els que cobren de l'atur, aquells que els agafen per a les feines comunitàries, els que algú de la família treballa, els fills de família bé que perllon-

TROBADA INDEPENDENTISTA A ALCOI

Tres instantànies de la Trobada Independentista celebrada a Alcoi (Catalunya del Sud) els dies 1, 2 i 3 d'agost d'enguany. A dalt (dreta) discussió enmig de la natura; a baix (dreta) un municipal d'Alcoi intenta impedir -sense aconseguir-ho- la manifestació de diumenge (esquerra). Fotos: JOSEP ROMERO.

ve de pág. 31

guen els seus estudis perquè el papá no els ha trobat encara un «treball» escaient i, naturalment, els que no es troben en cap d'aquests casos.

La postmodernitat ha rebutjat -diuen- els grans meta-discursos justificadors. Es pot pensar que això s'ha produït perquè la societat s'ha escindit d'una manera tal que el gran discurs no es manté per sobre de les divisions, deis diferents interessos, deis conflictes continus entre les diverses minories sorgents. Només el gran discurs de Panar fent que es recolza en les «majories» momentànies, accidentals, de cada moment i circumstància concreta roman i medra com abans. Para; •lelament s'han estés els petits metadiscursos justificadors que intenten agrupar i cohesionar internament les diverses minories i, de vegades, establir ponts de diàleg o d'aliances entre elles. Aquesta pot ser la raó de l'èxit aparent -que els postmoderns no es poden apuntar del tot- de la proliferació de discursos en la postmodernitat.

Per aquestes noves circumstàncies -per la proliferació de minories i la desaparició d'una majoria natural suficient fortas'ha retornat cada vegada més en ce-ts cercles a reivindicar la llibertat entesa a la vella manera liberal. Es tracta de deixar com més ampli millor Vespai no legislat, no prohibit o no predefinit -podríem afegir: no controlat. Partir de la base que allò que no és percebut com a noció o perillós pels individus afectats res

ti com a no-prohibit, i per tant, com a permés. Ampliar els intertèncis entre les lleis que la majoria es dóna i permetre així la supervivència de les minories. Permetre l'existència d'espais parcials amb lleis particulars o, encara més, deixats a la seva pròpia dinàmica canviant que determina cada vegada més unes regles del joc diverses. Obrir un camp ampli entre els mecanismes de control i de poder estatal i/o policíacs. Deixar que la societat civil sigui la que defineixi en espais com més amplis millor les seves pròpies regles de joc. Reobrir, en definitiva, tot un àmbit «d'autèntica i premoderna» llibertat.

Els mais o conseqüències no desitjades que sortirien d'aquesta concepció de la llibertat, serien un mal menor que cal pagar -i es faria de gust, es pot pensar- per tal de salvar-nos i protegir-nos d'un estat omnipresent i controlador, monopoli de la justícia, de la violència i el càstig. Salvar-nos d'un estat que ofegaria allò que vol protegir.

Es pot pensar que la societat contemporània va cada vegada més en direcció cap aquest darrer tipus de llibertat i que certes propostes fetes des deis cercles postmoderns poden llegir-se com una reivindicació -no sé si revolucionària o ultra/neo-conservadora- del tipus de llibertat que hem anomenat «liberal» en contraposició a la «democràtica». Aquest article reclama un debat sobre aquesta problemàtica que toca -sembla- prop del nucli de moltes propostes postmodernes.

GONCAL MAYOS I
SOLSONA